

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi

AİT 102

3.Ders

Bu ders içeriğinin basım, yayım ve satış hakları Yakın Doğu Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi'ne aittir. Bu ders içeriğinin bütün hakları saklıdır. İlgili kuruluştan izin almadan ders içeriğinin tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt veya başka şekillerde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

Çok Partili Hayata geçiş denemeleri

- Halk Fırkasının Kuruluđu (9 eylöl 1923)
- Yeni Tyürk devletinin ilk partisi Halk Fırkası 9 Eylül 1923'te Mustafa Kemal tarafından kurulmuştur.
- Fırkanın kuruluş nedenleri:
- Yapılması düşünölen inkılapları bir kadro eliyle yürütme isteği
- Halk ile devlet arasında bađ kurma fikri
- Ülke sorunlarını disiplinli bir topluluk vasıtasıyla çözme

Halk Fırkasının İlkeleri

- Egemenlik milletindir.
- TBMM'nin üzerinde hiçbir güç yoktur.
- Kanunların yapılmasında ve uygulanmasında milli egemenlik esasları içerisinde çalışacaktır.
- Saltanatın kaldırılması hakkında karar değişmez ilkedir.
- Ekonomi görüşü devletçiliktir.

Buna göre Halk Fırkası; ideoloji olarak Cumhuriyetçilik görüşü ile ekonomide ise devletçilik ilkesini benimsemiştir.

- Cumhuriyet'in ialnından sonra 10 Kasım 1924'de Partinin adı Cumhuriyet kelimesi eklenmiştir. Dil inkılabından sonra ise Fırka yerine parti kullanılmaya başlamıştır. Mustafa Kemal büyük Nutku'nu partinin ikinci kongresinde okumuştur. (1927)

Ordunun Siyasetten Ayrılması

- 19 aralık 1923 te çıkarılan kanun ile genel seçimlerin ilanından 15 gün önce bütün ordu mensuplarının istifa etmeleri yada emekliye ayrılamaları halinde mebus(milletvekili) seçilebilecekleri şartı getirilmiştir.
- Buna göre ordu siyasetten ayrılması amaçlanmış ve ordunun bağımsız siyasetten uzak olması sağlanmaya çalışılmıştır.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (17 Kasım 1924) (İlerici Cumhuriyet Partisi)

► Özellikleri:

- 17 Kasım 1924'te K. Karabekir, A. F. Cebesoy, R. Bele, R. Orbay, A Adıvar gibi isimlerin bir araya gelmesi ile kuruldu.
- Fırkanın başkanlığına K. Karabekir getirildi.
- Cumhuriyet tarihinin ilk partisidir. Aynı zamanda ilk muhalefet partisidir.
- T.C.F'nin muhalefeti zamanla sertleşti. Gerilen ortamda tabancalar bile patladı ve Halit Paşa vuruldu.
- T.C.F'nin parti programında, " Cumhuriyet ilkesini, liberalizmi, demokrasiyi benimsedikleri ve dini inançlara saygılı oldukları" belirtilmiştir.
- Devrimci değil ıslahatçı bir yapıya sahiptirler.
- Şeyh Sait İsyanında parmağı olduğu gerekçesiyle 5 Haziran 1925'te kapatılmıştır.

Şeyh Sait Ayaklanması(13 Şubat 1925)

Şeyh Sait İsyanı

- Nakşibendi tarikatından olan Şeyh Sait tarafından 13 Şubat 1925 tarihinde Ergani ilçesine bağlı Eğil bucağında Piran köyünde başlamış ve Diyarbakır, Bingöl, Elazığ bölgelerine yayılmıştır.Dini- sosyal içerikli bir isyandır.

Nedenleri :

- İç gerekçesi, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti ve onun inkılaplarına karşı ve hilafetin geri getirilmesine yönelik Vahdettin ve taraftarlarının çabaları ile Kürt milliyetçiliğidir.
- Dış gerekçesi ise aynı döneme denk gelen Musul meselesinde başarı kazanmak isteyen İngiltere'nin Türkiye dahilinde isyanlar ve kargaşa çıkararak, Türkiye'yi istikrar bulmamış bir ülke olarak dünyaya tanıtmak ve böylece Türkiye'nin yakın doğu dengesinde kendi aleyhine bir durum yaratmasını önlemek için bu isyanı körüklemesidir.

- Çok partili döneme geçiş çabalarının da olduğu bu dönemde Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkası ile şeriat yanlısı yaklaşımlardan gücünü alan bu isyanı bastırmak için, yeni kurulan İsmet Paşa Hükümeti'nin ilk işi Takrir-i Sükun Kanunu'nu çıkarmak ve İstiklal Mahkemelerini oluşturmak olmuştur. Askeri harekat ile bastırılan siyan sonucu yakalanan ele başları, İngiliz Ajanlarla ilişkileri dahil diğer isnat edilen suçlardan yargılanmış, suçları sabit görülmesi üzerine gerekli cezaya çaptırılmışlardır.

Sonuçları:

- Bu olay Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kapatılmasına neden olmuştur.
- 1926 ankaralı antlaşması ile Musul'un Türkiye'den ayrılmasında önemli bir neden olmuştur.
- Bölgede bir ay sıkıyönetim ilanına sebep olmuştur.
- Çok partili hayata geçiş denemeleri yarım kalmıştır.

Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi

- İzmir Suikasti Haziran 1926'da yurt gezileri kapsamında bulunduğu İzmir kentinde Mustafa Kemal'e karşı yapılması tasarlanmış bir suikast girişimidir. Suikast gerçekleşmeden önce ortaya çıkarılmış suçlu görülen çok sayıda kişi idam veya hapis cezasıyla cezalandırılmıştır.

Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi

- Suikast girişimi 15 Haziran 1926 günü Mustafa Kemal Balıkesir'deyken İzmir'de Giritli Şevki adlı bir motorcunun doğrudan dönemin İzmir Valisi Kazım Dirik'e ulaşması ve ihbarıyla ortaya çıktı. Suikastçiler İzmir Kemeraltı çarşısının ana caddesine (günümüzdeki adı "Anafartalar Caddesi" o dönemdeki adı -caddedeki Mevlevi dergâhı nedeniyle-"Mevleviler Sokağı") nâzır bir otelin pencerelerinden Mustafa Kemal Paşa gezi programı üzere caddeden geçerken ateş açmayı planlıyorlardı.

Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi

- İhbara göre suikastçilerin arasında Ziya Hurşit Gürcü Yusuf Laz İsmail ve Çopur Hilmi vardı. Yaptıkları plana göre bu kişiler Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'i İzmir'e ziyarete geldiğinde Kemeraltı karakolu önünde ateş ederek öldürecekler kargaşadan yararlanarak Yemiş çarşısında bekleyen bir arabayla Giritli Şevki Bey'in rıhtımda bekleyen motoruna gidecekler motora binip Sakız adasına kaçacaklardı. Fakat son anda Şevki Bey'in pişmanlık duyarak suikastçıları ihbar etmesi sonucu suikast girişimi ortaya çıkmış oluyordu.

Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi

- O gece ve ertesi gün İstanbul ve İzmir'de yapılan tutuklamalarda Ziya Hurşit Gürcü Yusuf Laz İsmail ve Çopur Hilmi yakalandılar. Suikastın arkasında kapatılmış Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın içindeki bir grup olduğu sonucuna varıldı. Partinin kurucuları olan Kazım Karabekir Ali Fuat Cebesoy Refet Bele ve Adnan Adıvar gibi Kurtuluş Savaşı'nın ünlü isimleri suikastın diğer sanıklarıyla birlikte İzmir İstiklal Mahkemesi nde yargılandılar

Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi

- 18 Haziran 1926 Mustafa Kemal Paşa suikast girişimi hakkında Anadolu Ajansı'na verdiği demeci şu cümleyle bitirdi:

Benim naciz vücudum bir gün elbet toprak olacaktır fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır.

Serbest Cumhuriyet Fırkası

- 1924'te kurulmuş olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının 1925'te kapatılması çok partili hayata geçişin daha dikkatli gerçekleştirilmesini gerekli kılmıştır. Bu nedenle 1930'a kadar yeni bir muhalefet partisi kurulmamıştır. Fakat demokrasinin daha iyi uygulanması ve Cumhuriyet halk fırkasının denetlenmesi için bir muhalefet partisi gerekli hale gelmiştir.

Serbest Cumhuriyet Fırkasının Kurulmasının Nedenleri:

- Ulusal egemenliği daha iyi uygulayabilmek
- Halkın her kesiminin görüşlerini mecliste yansıtabilmek
- Hükümeti destekleyerek daha sağlıklı çalışmasını sağlamak.Böylece 1929'da başlayan dünya ekonomik krizinin olumsuz etkilerini ortadan kaldırabilmek

Serbest Cumhuriyet Fırkası

- Mustafa kemal paşa yakın arkadaşı Fethi Okyar'dan yeni bir parti kurmasını istemiştir. Mustafa Kemal Paşanın da desteğiyle Türkiye Cumhuriyetinin ikinci muhalefet partisi olan Serbest Cumhuriyet Fırkası 12 Ağustos 1930'da kurulmuştur.
- Serbest Cumhuriyet Fırkası ekonomide liberalizmi savunmuş ve ekonomik faaliyetlerde devletin rolünün azaltılmasını istemiştir.

Serbest Cumhuriyet Fırkası

- Ayrıca kadınlara toplumsal ve siyasi alanda daha fazla haklar tanınmasından yana olmuştur.Serbest Cumhuriyet fırkasının parti programı bazı yönleriyle Cumhuriyet halk fırkasından daha yenilikçi bir parti olduğunu göstermektedir.Kurucuları Cumhuriyetçi inkılapçı ve laik kişilerdir.

Serbest Cumhuriyet Fırkası

- Fakat Serbest Cumhuriyet fırkasının yurt içindeki teşkilatları genişledikçe inkılap karşıtlarının bu parti içinde örgütlenmesi durumu ortaya çıkmıştır.Fethi Okyar yaptığı yurt içi gezilerde bu durumu fark edince yeni bir isyana neden olmamak için 17 Aralık 1930'da partiyi fes ettiğini(kapattığını) ilan etmiştir.
- Serbest Cumhuriyet fırkasının kendi kendisini kapatma kararını alması nedeniyle çok partili hayata ikinci kez ara verilmek zorunda kalınmıştır.Bundan sonra Atatürk döneminde yeniden çok partili hayata geçme çalışması yapılmamıştır.

Menemen Olayı(23 Aralık 1930)

- 23 Aralık 1930'da İzmir'in Menemen ilçesinde bir camiye gelen Derviş Mehmet ve arkadaşları insanları Cumhuriyet rejimine karşı isyan etmeye çağırmışlardır.Derviş Mehmet'in konuşmasını engellemek isteyen ve aynı zamanda öğretmen olan Yedek Subay Kubilay isyancılar tarafından şehit edilmiştir.
- Olay daha fazla genişlemeden duruma müdahale eden askeri birlikler isyancıları ve destekçilerini yakalamış ve yeniden kurulan İstiklal Mahkemesinde yargılanmalarını sağlamışlardır.

Menemen Olayı(23 Aralık 1930)

- Menemen olayı nedeniyle bölgede sıkı yönetim ilan edilmiştir.Ancak Menemen olayının yurdun tamamıyla ilgili bir organize bir faaliyet olduğunun ve Cumhuriyeti yıkmayı amaçladığının anlaşılması üzerine yurt çapında yapılan aramalarla isyana destek verenler yakalanmış ve cezalandırılmıştır.

Menemen Olayı(23 Aralık 1930)

- Şeyh Sait isyanı ve İzmir Suikastında olduğu gibi Menemen isyanında da Cumhuriyet düşmanlarının faaliyetleri bir kez daha önlenmiştir.fakat bu olaylar Türkiye'de çok partili demokrasinin uygulanmasını geciktirmiştir.

